

FI

FI

FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 11.8.2008
KOM(2008) 513 lopullinen

**KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN
KOMITEALLE**

**Euroopan kulttuuriperintöön yhdellä klikkauksella
Edistyminen kulttuuriaineiston digitoinnissa ja verkkosaatavuudessa sekä digitaalisessa
säilyttämisessä EU:ssa**

[SEK(2008)2372]

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE

Euroopan kulttuuriperintöön yhdellä klikkauksella Edistyminen kulttuuriaineiston digitoinnissa ja verkkosaatavuudessa sekä digitaalisessa säilyttämisessä EU:ssa

1. TIEDONANNON ASIAYHTEYS JA TAVOITE

Euroopan kirjastoilla, arkistoilla, museoilla ja audiovisuaalisilla arkistoilla on mittavia ja monipuolisia kokoelmia, jotka kuvastavat Euroopan historiaa ja kulttuurista monimuotoisuutta. Kun kokoelmat viedään Internetiin, Euroopan kansalaiset voivat tutustua niihin ja hyödyntää niitä vapaa-aikanaan, työssään tai opinnoissaan.

Euroopan komissio teki syyskuussa 2005 digitaalikirjastoja koskevan aloitteen, jolla pyrittiin tuomaan Euroopan kulttuuri- ja tiedeperintö saataville verkon välityksellä¹. Komission i2010-tietoyhteiskuntastrategiaan sisältyvä aloite sai vahvan tuen Euroopan parlamentilta² ja neuvostolta.

Digitaalikirjastoaloite tukee Euroopan yhteisen digitaalisen kirjaston *Europeanan* kehittämistä ja auttaa osaltaan parantamaan eurooppalaisten kulttuurilaitosten hallussa olevien kirjojen, sanomalehtien, elokuvien, karttojen, valokuvien ja arkistoitujen asiakirjojen saatavuutta verkossa. Jäsenvaltioiden toimia edellyttävät tärkeimmät asiakokonaisuudet määriteltiin vuonna 2006 annetussa komission suosituksessa kulttuuriaineiston digitoinnista ja sähköisestä saatavuudesta sekä digitaalisesta säilyttämisestä³ sekä siihen liittyvissä neuvoston päätelmissä⁴.

Tässä tiedonannossa kuvataan edistymistä Euroopan digitaalikirjaston luomisessa sekä jäsenvaltioiden toimia, joilla ne pyrkivät ratkomaan organisatorisia, rahoituksellisia, teknisiä ja oikeudellisia kysymyksiä, jotka ovat keskeisellä sijalla tuotaessa kulttuuriaineistoja Internetiin. Tiedonannossa kehoitetaan jäsenvaltioita ja eri sidosryhmiä vauhdittamaan toimiaan yhteisen perintömme tuomiseksi entistä paremmin saataville. Lisäksi komissio vahvistaa siinä sitoumuksensa tukea tätä tavoitetta politiikassaan ja rahoitusohjelmissaan.

2. EUROPEANA, YHTEINEN IKKUNA EUROOPAN KULTTUURIPERINTÖÖN

2.1. Nykytilanne

Komissio on rohkaissut Euroopan kulttuurilaitoksia yhdistämään voimansa ja pyrkimään luomaan yhteinen monikielinen käyttöliittymä eri puolilla Eurooppaa sijaitseviin digitoituihin

¹ Ks. 30. syyskuuta 2005 annettu tiedonanto (KOM(2005) 465), jossa keskitytään kulttuuriaineiston saatavuuteen. Tieteellisen tiedon saatavuutta käsitellään erikseen; ks. 14. helmikuuta 2008 annettu tiedonanto KOM(2007) 56 lopullinen.

² Parlamentin päätöslauselma i2010 – Tavoitteena Euroopan digitaalinen kirjasto, 27.7.2007.

³ Suositus 2006/585/EY, annettu 24. elokuuta 2006, EUVL L 236, 31.8.2006, s. 28.

⁴ Neuvoston päätelmät 13. marraskuuta 2006, EUVL C 297, 7.12.2006, s. 1.

aineistoihin. Tämän eurooppalainen digitaalkirjasto, -arkisto ja -museo on nimetty *Europeanaksi*.

Europeanan kautta käyttäjät voivat tarkastella ja yhdistellä digitaaliaineistoja museoista, arkistoista, kirjastoista ja audiovisuaalitietokannoista kaikkialta Euroopassa ilman että heidän tarvitsee tuntea tai käyttää lukuisia eri sivustoja. Palvelun kautta käyttäjät pääsevät suoraan käsiksi digitoituihin kirjoihin, sanomalehtiin, arkistotietoihin, valokuviiin ja audiovisuaalitiedostoihin ja voivat käyttää niitä harrastus-, opiskelu- ja työtarkoituksiin.

Viime vuonna otettiin sekä organisatorisesta että käytännön toiminnan näkökulmasta monia tärkeitä askeleita kohti *Europeanan* perustamista. Marraskuun 8. päivänä 2007 perustettiin Euroopan digitaalkirjastosäätiö EDLF osoituksena eri kulttuurialojen sitoutumisesta tavoitteeseen. Perustajajäseniä ovat kirjastojen, arkistojen, museoiden ja audiovisuaaliarkistojen eurooppalaiset järjestöt sekä joukko merkittäviä yksittäisiä kulttuurilaitoksia. *Europeanan* operatiivista rakennetta isännöi Alankomaiden kansalliskirjasto.

Europeanan kehitys on hyvässä vauhdissa. Se perustuu meneillään olevien hankkeiden ja aloitteiden saavutuksille ja sitä tuetaan useilla uusilla hankkeilla, jotka saavat osarahoitusta *eContentplus*-ohjelmasta. Tarkoituksena on saada ensimmäinen prototyyppi käyttöön marraskuussa 2008. Prototyyppi tarjoaa monikielisen käyttöliittymän vähintään kahteen miljoonaan kohteeseen kulttuurilaitoksissa eri puolilla Eurooppaa ja tuo näin esille kirjastokonseptin mahdollisuuksia. Demosivusto⁵ julkistettiin kommentoitavaksi helmikuussa 2008.

2.2. *Europeanan* jatkokehitys

Tulevien kahden vuoden aikana prototyypistä jalostetaan täysin toiminnallinen palvelu. Tämä merkitsee ensinnäkin, että palveluun tuodaan lisää sisältöjä erityyppisistä kulttuurilaitoksista. Vuoteen 2010 mennessä *Europeanassa* on todennäköisesti huomattavasti enemmän kohteita kuin alun perin kaavailtu 6 miljoonaa.

Alkuvaiheessa *Europeanan* aineisto on pääasiassa tekijänoikeuksista vapaata julkista aineistoa. Yksi keskeisistä haasteista on saada mukaan tekijänoikeussuojattua materiaalia, jotta aineistoon ei jää aukkoa viime vuosisadan kohdalle: vaarana on, että verkkoon saadaan paljon aineistoja ajalta ennen 1900-lukua, mutta vain hyvin vähän uudempaa materiaalia. Haasteeseen vastaaminen edellyttää hyvää yhteistyötä kulttuurilaitosten ja oikeudenhaltijoiden välillä. Yhteistyö voi ilmetä kansallisten kulttuurilaitosten ja oikeudenhaltijoiden välisinä sopimuksina tai siten, että *Europeanan* linkit johtavat oikeudenhaltijoiden ylläpitämille sivustoille.

Europeanan jatkokehityksessä on lisäksi kiinnitettävä huomiota monikielisiin hakutoimintoihin sekä yhteistyötä tukevien työkalujen liittämiseen palveluun.

Euroopan parlamentti ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitea ovat korostaneet tarvetta tehdä Euroopan digitaalkirjasto laajasti tunnetuksi yleisön keskuudessa ja ryhtyä tämän edellyttämiin toimiin. Komissio edistää aktiivisesti *Europeanan* tunnettuutta ja suuntaa jo nyt *eContentplus*-ohjelmassa voimavaroja palvelusta tiedottamiseen. Myös jäsenvaltiot ja kulttuurilaitokset voivat auttaa *Europeanan* tunnetuksi tekemisessä.

⁵ Ks. <http://www.europeana.eu/>.

Lisäksi jäsenvaltiot voivat edistää asiaa rahoittamalla suoraan yhteistyökumppaneina Euroopan digitaalikirjastosäätiötä sen lisäksi, että ne pyrkivät tarvittavilta osin noudattamaan suositusta 2006/585/EY ja siihen liittyviä neuvoston päätelmiä.

3. SUOSITUKSEN 2006/585/EY NOUDATTAMINEN JÄSENVALTIOISSA

3.1. Suosituksen ja siihen liittyvien neuvoston päätelmien noudattamisen seuranta

Vuoden 2006 suosituksessaan kulttuuriaineiston digitoinnista ja sähköisestä saatavuudesta sekä digitaalisesta säilyttämisestä komissio kehotti jäsenvaltioita ryhtymään toimiin tietyillä valikoiduilla avainaloilla ja raportoimaan edistymisestään helmikuuhun 2008 mennessä. Marraskuun 13. päivänä 2006 kulttuuriministerit hyväksyivät neuvoston päätelmät, joissa ilmaistiin jäsenvaltioiden valmius yhteistyöhön näissä kysymyksissä. Päätelmissä asetettiin toimille myös aikataulu.

Neuvoston ehdotuksesta komissio perusti digitointia ja digitaalista säilyttämistä käsittelevän jäsenvaltioiden asiantuntijaryhmän, joka korvasi aiemman digitointia käsitelleen hallitustenvälisen ryhmän. Uusi ryhmä kokoontui vuonna 2007 kahdesti raportoidakseen edistymisestä keskeisillä aloilla ja vaihtakseen tietoa kansallisella tasolla saaduista kokemuksista.

Seuraavat edistymistä koskevat huomiot perustuvat pitkälti jäsenvaltioiden tammi-helmikuussa 2008 toimittamiin raportteihin.

3.2. Edistyminen digitoinnissa (suosituksen kohdat 1–4)

– Yleiskatsaukset digitointitoimista

Yleiskatsausten luominen digitoituun materiaaliin on olennaisen tärkeää, jotta vältetään päällekkäisyyksiltä ja digitointihankkeet täydentävät toisiaan. Vuodesta 2005 suurin osa jäsenvaltioista on ryhtynyt eri muodoissa tekemään tällaisia katsauksia. Muutamat maat ovat luoneet digitoitujen kokoelmien rekistereitä ja joissain tapauksissa, esim. Sloveniassa, lakisääteisesti.

Muutamissa muissa maissa tärkeimpänä lähtökohtana toimivat kansalliset portaalit. Useat jäsenvaltiot mainitsevat tässä yhteydessä MICHAEL-hankkeen, joka tarjoaa eri puolilla Eurooppaa sijaitsevien digitoitujen kokoelmien kuvauksia ja linkkejä niihin. Myös *European* kehitys johtaa jo lähtökohtaisesti tarkempaan yleiskuvaan digitoiduista aineistoista.

Komission rahoittamassa NUMERIC-tutkimuksessa kehitetään menetelmiä, joilla voidaan saada luotettavampia lukuja digitoinnista tulevaisuudessa, mikä voi jatkossa auttaa suunnittelemaan digitointihankkeita. Ensimmäisen Euroopan laajuisen tutkimuksen tulokset saadaan vuoden 2009 alkupuolella.

Edellä mainituista pyrkimyksistä huolimatta olemassa olevia katsauksia ei käytetä järjestelmällisesti hyväksi digitointipolitiikan painopisteiden asettamisessa. Lisäksi jäsenvaltioissa tehty katsaukset ja selvitykset osoittavat, että suuri osa digitoidusta aineistosta ei vielä ole verkossa, mikä rajoittaa aineiston käytettävyyttä.

– Digitointiin ja tarvittavaan rahoitukseen liittyvät suunnitelmat

Digitoinnille asetetut määrälliset tavoitteet auttavat kohdentamaan toimia ja tehostavat digitointitoimintaa Euroopan tasolla.

Useimmilla jäsenvaltioilla on digitointistrategioita ja -suunnitelmia, jotka usein ovat osa laajempaa tietoyhteiskuntastrategiaa. Useissa muissa jäsenvaltioissa tällaisia suunnitelmia on tekeillä. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta strategiat ja suunnitelmat eivät kuitenkaan sisällä selkeitä määrällisiä digitointitavoitteita, joihin viitataan suosituksessa ja siihen liittyvissä neuvoston päätelmissä. Jäsenvaltioilta kaivataan lisätoimia juuri määrällisten tavoitteiden ja niihin liittyvän rahoitussuunnittelun alalla.

Digitoinnin rahoitus on keskeinen kysymys. Muutaman viime vuoden aikana useat jäsenvaltiot ovat suunnanneet digitointiin huomattavia lisäresursseja, jotka tulevat johtamaan miljoonien uusien kohteiden digitointiin.

Vuosina 2003–2007 Kreikka tuki 180:a erilaista museoiden, kirjastojen ja arkistojen digitointihanketta yhteensä 100 miljoonalla eurolla. Vastaava määrä on osoitettu digitoinnille myös vuosia 2008–2013 koskevassa Kreikan kansallisessa digitaalistrategiassa.

Alankomaat on varannut kaudella 2007–2014 yksinomaan audiovisuaalisten arkistojen digitointiin 90 miljoonaa euroa.

Muut jäsenvaltiot ovat olleet pidättyväisempiä. Usein asiasta on vaikea saada selvää kuvaa, koska digitointibudjetit ovat hajallaan ja ”piilossa” kulttuurilaitosten kokonaisbudjeteissa.

Useissa tapauksissa (esim. Liettuassa ja Suomessa) digitointia tuetaan Euroopan rakennerahastoista. Jäsenvaltiot ja alueet voisivat laajemminkin tutkia tätä mahdollisuutta rahoittaa digitointihankkeita.

– *Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö digitoinnissa*

Yksi tapa rahoittaa digitointia voisi olla yksityinen rahoitus tai julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudet. Yksityiset yritykset osallistuvatkin monissa jäsenvaltioissa digitointitoimiin, mutta usein pelkästään palveluntarjoajina. Monia esimerkkejä on myös todellisista julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksista tai digitointihankkeista, joissa toimintaa rahoittaa esimerkiksi teknologiayritys, pankki tai teleyritys.

Näiden esimerkkien tapaan jäsenvaltiot voisivat kehittää vastaavia kumppanuuksia, ja kulttuurilaitokset ja yksityiset rahoittajat löytää uusia yhteistyömuotoja digitaalisia kirjastoja käsittelevän korkean tason asiantuntijaryhmän ohjeiden mukaisesti.

– *Suuret digitointilaitokset*

Euroopan kulttuuriperinnön tuomiseksi verkkoon on digitointinopeutta ja -kapasiteettia lisättävä. Useat jäsenvaltiot mainitsevat erityiset digitointikeskukset, joita on perustettu eri muotoisina ja kokoisina. Ne voivat toimia yliopiston (Saksa), kansalliskirjaston (Suomi, Ranska, Alankomaat), arkiston (Ruotsi, Kreikka), audiovisuaaliarkiston (Ranska), ministeriön (Italia) tai yksityisen yrityksen (Unkari) yhteydessä. Yleisesti ottaen nämä jäsenvaltiot odottavat digitointimäärien kasvavan huomattavasti tulevina vuosina.

Näiden toimien tueksi komissio osarahoittaa eurooppalaista erityyppisen aineiston digitoinnin osaamiskeskusten verkostoa (ks. kohta 5).

Lisäksi EU:n julkaisutoimisto on mukana mittavassa digitointihankkeessa, jossa käsitellään lokakuuhun 2009 mennessä noin 130 000 julkaisua. Tämä kaikista vuoden 1952 jälkeisistä EU:n julkaisuista koostuva digitaalkirjasto tulee saataville EU Bookshop -sivuston kautta ja aikanaan myös osana Europeanaa.

3.3. Edistyminen verkkosaatavuudessa (suosituksen kohdat 5 ja 6)

– Sisällön saatavuus Europeanan kautta

Jäsenvaltiot voivat edesauttaa *Europeanan* menestymistä kannustamalla kulttuurilaitoksiaan lisäämään siihen digitoituja aineistojaan. Tämä voidaan tehdä soveltamalla digitointiin erityisiä rahoituskriteerejä, kuten on tehty Espanjassa ja Alankomaissa.

Kolmesta jäsenvaltiosta on perustanut tai perustamassa kansallisen portaalin. Tällaiset portaalit ovat tärkeä yhteenkokoava vaihe siirryttäessä kohti yhteiseurooppalaista palvelua, kunhan niissä noudatetaan oikeita standardeja.

Suurin osa jäsenvaltioista ilmoittaa harjoittavansa toimintaa, joka liittyy Euroopan laajuisen yhteentoimivuuden edellyttämiin standardeihin. Tässäkin voisi olla hyötyä erityisistä rahoituskriteereistä, kuten Alankomaissa. Standardointityössä mainitaan tärkeinä viitekohtina EDLnet- ja Minerva-hankkeet.

Joissain jäsenvaltioissa pyritään saamaan mukaan yksityisiä sisällönhaltijoita ja näin helpottamaan tekijänoikeuksien alaisten teosten saatavuutta. Esimerkkejä tästä ovat Gallica 2 -hankkeen yhteydessä tehty sopimus Ranskan kansalliskirjaston ja Ranskan kansallisen julkaisualan kattojärjestön välillä, saksalaisten kustantamojen perustamaan Libreka!-portaaliin liittyvät toimet sekä sopimus Italian valtion ja yksityisen kustantamon välillä.

– Orpoteokset

Orpoteokset ovat tekijänoikeuden alaisia teoksia, joiden oikeudenomistajia on vaikea tai jopa mahdoton paikantaa. Tämä aiheuttaa ongelmia digitoinnin edellyttämän oikeuksien selvittämisen ja aineiston verkkosaatavuuden kannalta.

Suomessa, Ruotsissa, Tanskassa ja Unkarissa on käytössä laajennettu yhteislisensointimenetelmä, jota voidaan soveltaa myös orpoteoksiin. Sekä Tanskassa että Unkarissa ollaan lakimuutoksella luomassa vahvempaa mekanismia orpoteoksia varten. Myös Saksassa valmistellaan lainsäädäntöä osana laajempaa tekijänoikeussäätöjen uudistusta.

Näistä esimerkeistä huolimatta on raportoitu kaiken kaikkiaan vain vähäistä edistymistä. Useimmissa tapauksissa asiaa vielä harkitaan, usein työryhmissä, joissa orpoteos-kysymystä tarkastellaan yhdessä muiden digitaalkirjastoihin liittyvien tekijänoikeuskysymysten kanssa. Jotkin jäsenvaltiot toivovat asiassa Euroopan tasoista ratkaisua tai ohjeistusta.

Raporttien mukaan useimmissa jäsenvaltioissa ei ole merkittävää orpoteostietokantoihin liittyvää toimintaa. Euroopan tasolla harjoitettava toiminta – kuten ARROW-hanke, jossa oikeudenhaltijat ja kulttuurilaitokset pohtivat yhdessä orpoteostietokantojen perustamista – kaipaisi kuitenkin tuekseen myös kansallisia toimia.

Yleensäkin jäsenvaltioiden on terästettävä toimiaan orpoteoskysymyksessä.

– Loppuunmyyty tai jakelusta poistettut teokset

Loppuunmyytyjen tai jakelusta poistettujen teosten digitointi- ja verkkojulkaisuoikeuksien hankkimisesta aiheutuvat kulut voivat nousta hyvin korkeiksi. Oikeuksien selvittämisen helpottamiseksi tarvitaan oikeudenhaltijoiden, kulttuurilaitosten ja yhteisvalvontajärjestöjen yhteistyötä. Jäsenvaltiot voivat tukea yhteistyötä tarjoamalla sille puitteet.

Vaikka olemassa onkin esimerkkejä kulttuurilaitoksista – erityisesti audiovisuaalialalta – jotka ovat saaneet oikeudenhaltijoilta luvat digitointiin ja kokoelmien esillepanoon, jäsenvaltioiden toimet tällä alalla eivät ole toistaiseksi tuottaneet juurikaan tulosta.

Loppuunmyytyjen tai jakelusta poistettujen teosten oikeuksia selvitetessä on keskeisen tärkeää, että kulttuurilaitokset saavat oikeudet tuoda aineistot saataville myös kansallisten rajojen yli. Lähestymistapa, jossa rajoitetaan digitoidun aineiston saatavuus vain tietyltä kansalliselta alueelta tuleville käyttäjille, on ristiriidassa Euroopan digitaalikirjaston perusajatuksen kanssa.

– *Vapaasti saatavilla olevien teosten käytön esteet*

Kansallinen lainsäädäntö saattaa estää vapaasti saataville asetettujen teosten käyttöä. Tällaiset esteet saattavat rajoittaa aineiston saatavuutta ja käytettävyyttä esimerkiksi *European* kautta.

Asiaa käsitellään harvojen jäsenvaltioiden raporteissa. Asian vähäinen tarkastelu raporteissa näyttäisi viittaavan siihen, että monissa jäsenvaltioissa ei ole toteutettu asiaan liittyviä toimia ja että kysymys vaatii lisähuomiota. Muutamat jäsenvaltiot korostavat, että ne eivät ole kohdanneet vapaasti saatavilla olevien teosten käytön esteitä lainsäädännössään. Jotkut jäsenvaltiot toteavat esteitä olevan, mutta pitävät niitä perusteltuina.

Tässä yhteydessä on tärkeä muistaa miten tärkeää on säilyttää tällaisten vapaiden teosten saatavuus myös niiden uudessa esitysformaattissa. Toisin sanoen vapaasti saatavilla olevien teosten olisi pysyttävä sellaisina myös digitoituina ja oltava saatavilla Internetin välityksellä.

3.4. Edistyminen digitaalisessa säilyttämisessä (suosituksen kohdat 7-11)

– *Digitaaliseen säilyttämiseen liittyvät strategiat ja suunnitelmat; tiedonvaihto*

Asiaa koskevan selkeän ja kattavan politiikan puuttuminen monissa jäsenvaltioissa todettiin suosituksessa uhaksi digitoidun ja digitaalisena luodun aineiston säilymiselle.

Useimmat jäsenvaltiot ovat ryhtyneet laatimaan digitaalisen säilyttämisen strategioita erityiskomiteoissa tai työryhmissä, joissa ovat edustettuina tärkeimmät tallennelaitokset. Joissain tapauksissa erityinen digitaalisen säilyttämisen suunnitelma on jo valmis. Hyvin usein esiintyy kuitenkin puutteita korkean tason infrastruktuuri- ja organisointistrategioiden käytännön jatkotoimissa ja rahoituksessa. Asiaan on kiinnitettävä enemmän huomiota, jotta arvokas tieto ja sisältö saadaan säilytettyä tuleville sukupolville.

Asiassa ovat edistyneet pääasiassa ne maat, joissa on yksi tai useampi pitkät perinteet digitaalisessa säilyttämisessä omaava organisaatio ja jotka eivät toimi eristyksissä vaan tekevät yhteistyötä muiden kansallisten laitosten tai ulkomaisten laitosten kanssa.

Iso-Britanniassa Digital Preservation Coalition -yhteenliittymä, johon kuuluvat muun muassa British Library, JISC (Joint Information Systems Committee) ja useat tutkimuslaitokset, tarjoaa puitteet digitaalisen säilyttämisen strategioiden laadintaan ja koordinointiin kansallisella tasolla.

Jäsenvaltioiden raporteissa mainitaan EU-rahoitteiset hankkeet sekä digitointia ja digitaalista säilyttämistä käsittelevä jäsenvaltioiden asiantuntijaryhmä hyödyllisinä rakenteina jäsenvaltioiden välistä tiedonvaihtoa varten.

– *Monikopiointi säilyttämistarkoituksiin*

Suuri enemmistö jäsenvaltioista sallii jo nyt monikopiointin säilyttämistarkoituksiin ja ottaa näin huomioon eri formaattien tarpeen. Jotkut niistä jäsenvaltioista, joissa monikopiointi säilyttämistarkoituksiin ei ole sallittua, harkitsevat lakimuutoksia tilanteen korjaamiseksi (esim. Iso-Britanniassa osana tekijänoikeuslainsäädännön ns. Gowers-uudistusta).

– *Lakisääteinen tallettaminen*

Suuri enemmistö jäsenvaltioista on päivittänyt lakisääteisten tallenteiden lainsäädäntöään tai toteuttanut käytännön järjestelyjä myös alunperin digitaalisena tuotetun aineiston kattamiseksi. Lainsäädännön kattamat aineistotyytit (esim. CD-ROM-levyt, staattiset verkkojulkaisut, dynaaminen verkkosisältö) kuitenkin vaihtelevat huomattavasti maittain, kuten myös tallettamiskriteerit.

Raporteissa tuodaan esiin tallettajalaitosten kokemusten vaihto ja osallistuminen digitaaliseen säilyttämiseen liittyviin EU-rahoitteisiin hankkeisiin keinoina vähentää eroavaisuuksia tallettamisjärjestelyissä.

– *Tiedon haravointi verkosta*

Noin puolella jäsenvaltioista on tiettyjen kulttuurilaitosten harjoittaman verkkoharavoinnin mahdollistavaa lainsäädäntöä. Haravoinnilla tarkoitetaan verkkoaineiston aktiivista keräämistä. Pakolliseen verkkoharavointiin liittyvät säännökset sisältyvät yleensä alun perin digitaalisessa muodossa tuotetun aineiston lakisääteistä tallettamista koskevaan lainsäädäntöön. Useimmissa tapauksissa haravoinnista vastaavana organisaationa toimii kansalliskirjasto.

Verkosta haravoitua aineistoa koskevat käyttöoikeusperiaatteet ovat tekijänoikeuksiin ja yksityisyyden suojaan liittyvistä syistä yleensä rajoittavia.

3.5. Keskeiset lisähuomiota vaativat alat

Komission suosituksessa 2006/585/EY ja siihen liittyvissä neuvoston päätelmissä osoitetaan jäsenvaltioille joukko tehtäviä, joilla pyritään tuomaan kulttuurinen informaatio kaikkien ulottuville Internetissä ja säilyttämään se tuleville sukupolville. Paljon on saatu aikaan, mutta paljon on vielä tehtävääkin. Edellä esitetyn analyysin pohjalta on syytä kiinnittää erityistä huomiota seuraaviin seikkoihin:

- Digitoinnin määrälliset tavoitteet ja rahoitus.
- Jäsenvaltioiden vankka tuki *Europeanalle* alkaen digitoinnin rahoitusehdoista ja ulottuen aina kansallisten koontikeskusten perustamiseen ja standardointityöhön.
- Lainsäädännölliset ja käytännön mekanismit, jotka helpottavat orpoteosten digitointia ja saatavuutta sekä toimenpiteet, joilla edistetään loppuunmyytyjä tai jakelusta poistettuja teoksia koskevia vapaaehtoisia sopimuksia ottaen huomioon rajat ylittävään saatavuuteen liittyvät näkökohdat.
- Digitaaliseen säilyttämiseen liittyvät rahoitukselliset ja organisatoriset näkökohdat.

4. SIDOSRYHMÄYHTEISTYÖ

Komissio perusti helmikuussa 2006 digitaalisia kirjastoja käsittelevän korkean tason asiantuntijaryhmän. Ryhmässä kulttuurilaitosten, kustantamojen, teknologiayritysten ja tiedemaailman edustajat pyrkivät löytämään mahdollisesti ongelmallisiin kysymyksiin kaikkien sidosryhmien hyväksyttävissä olevia vastauksia. Ryhmällä on tällä hetkellä toiminnassa kolme alaryhmää, jotka käsittelevät julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyökumppanuuksia, tieteellistä tietoa ja tekijänoikeuskysymyksiä.

Asiantuntijaryhmä on päässyt yksimielisyyteen useilla aloilla ja antanut käytännön ohjeistusta komission suosituksessa 2006/585/EY käsitellyissä kysymyksissä. Se on laatinut ohjeita esimerkiksi julkisen ja yksityisen sektorin digitointikumppanuuksista sekä hyväksynyt mallilisenssin loppuunmyytyjen teosten digitointia ja käyttöä varten.

Asiantuntijaryhmän työn tuloksia, erityisesti tekijänoikeuksien alalla, on pohdittu ja viety eteenpäin laajemminkin sidosryhmien keskuudessa. Orpoteoksiin liittyen alakohtaisissa ryhmissä on laadittu toimintaohjeet ja vahvistettu yhteinen näkemys siitä, mitkä toimenpiteet ovat tarpeen ennen kuin teosta voidaan pitää orpoteoksena. Sidosryhmien edustajat allekirjoittivat 4. kesäkuuta 2008 asiasta yhteisymmärryspöytäkirjan.

Elokuvaperinnöstä 16. marraskuuta 2005 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston suosituksen puitteissa komissio pyrkii edesauttamaan arkistoitujen elokuvien käyttöä koskevan yhteisymmärryksen saavuttamista elokuva-arkistojen ja oikeudenhaltijoiden välillä.

5. TEKNISET NÄKÖKOHDAT

Edistyminen teknisissä kysymyksissä on edellytys yleensäkin digitaalikirjastojen kehitykselle ja erityisesti *European*an palvelujen parantamiselle.

Ensinnäkin tarvitaan halvempaa ja laadukkaampaa digitointia (mukaan luettuna optinen merkintunnistus, jota tarvitaan kokotekstihakujen mahdollistamiseen) sekä halvempia ja parempia digitaalisäilytyslaitteita. Tutkimuksen ja kehittämisen puiteohjelmissa näitä ja muita asiaan liittyviä ongelmia tarkastellaan digitaalikirjastoja ja teknologia-avusteista oppimista käsittelevässä osiossa.

Tutkimuksen ja kehittämisen seitsemännen puiteohjelman IMPACT-hankkeessa tuetaan digitoinnin osaamiskeskusten verkostoa. Hanke saa yhteisöltä rahoitusta 11,5 miljoonaa euroa ja sen kokonaisbudjetti on 15,5 miljoonaa euroa.

Myös *eContentplus*-ohjelma on osaltaan merkittävästi tukenut digitaalikirjastoalaa erityisesti sen eri osa-alueiden yhteentoimivuuskysymysten ja monikielisten käyttöliittymien osalta. Ohjelman budjetti on kaudella 2005–2008 noin 60 miljoonaa euroa.

eContentplus-ohjelmasta osarahoitettu EDLnet-hanke tukee suoraan European luomista. Se saattaa yhteen suurimmat European sisällöntuottajat ja auttaa luomaan yhteentoimivuusperiaatteet kehityksen pohjaksi. European Film Gateway -hanke (jolle on varattu osarahoitusta 4,5 miljoonaa euroa) auttaa kansallisia elokuva-arkistoja kokoamaan yhteen sisältöä eri jäsenvaltioista muotoon, jossa se on helppo liittää European-palveluun.

Komissio tulee rahoitusohjelmissaan jatkossakin tukemaan hankkeita, jotka parantavat kulttuurisisällön verkkosaatavuutta ja digitaalista säilyttämistä sekä edesauttavat *European*an kehitystä. Digitaalikirjastot ja digitaalinen säilyttäminen sisältyvät nyt tutkimuksen ja kehittämisen seitsemännen puiteohjelmaan omana tavoitteenaan, jonka budjetin odotetaan olevan 69 miljoonan euron luokkaa kaudella 2009–2010. *eContentplus* -ohjelmassa digitaalikirjastoille on vuonna 2008 varattu noin 25 miljoonaa euroa. Vuosina 2009 ja 2010 on tarkoitus suunnata vastaavansuuruinen summa digitaalikirjastoalalle kilpailukyvyn ja innovoinnin puiteohjelmasta.

6. PÄÄTELMÄT

Internet on luonut ennennäkemättömän mahdollisuuden tuoda Euroopan kulttuuriperintö kaikkien ulottuville. Digitaalikirjastoaloitteen kautta komissio antaa Euroopan kulttuurilaitoksille tukea, jota ne tarvitsevat tämän mahdollisuuden hyödyntämiseksi. Kirjastojen, museoiden ja (audiovisuaalisten) arkistojen kulttuurimateriaalin tuominen verkkoon on yleensä herättänyt suurta kiinnostusta.

Eurooppalainen digitaalikirjasto *Europeana* aloittaa toimintansa marraskuussa 2008 ja tulee esittelemään mahdollisuuksia, joita yhteinen ikkuna ympäri Eurooppaa sijaitsevaan kulttuuriperintöön voi tarjota. *Europeanan* sisältö ja palveluvalikoima kasvaa vuosien mittaan, kun mukaan tulee lisää kulttuurilaitoksia ja enemmän aineistoa saadaan digitoitua.

Kulttuurimateriaalin tuominen kansalaisten ulottuville edellyttää kehitystyötä digitoinnin perusedellytyksiin, aineiston verkkosaatavuuteen ja digitaaliseen säilyttämiseen liittyvissä kysymyksissä. Komissio on suositellut jäsenvaltioille ensisijaisia toimia kehityksen tukemiseksi kaikkialla Euroopassa. Vaikka jäsenvaltiot ovatkin yleisesti ottaen ottaneet merkittäviä edistysaskelia, lisätyötä tarvitaan, jotta kaikkien saatavilla olevan digitaalisellön kehityksessä saavutetaan kriittinen massa. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota kohdassa 3 yksilöityihin avainaloihin, jotka on määritelty kansallisten raporttien perusteella.

Komissio tukee prosessia jatkossakin poliittisin aloittein ja rahoitusohjelmin ja kehottaa jäsenvaltioita, niiden kulttuurilaitoksia ja eri sidosryhmiä pyrkimään edelleen yhteiseen tavoitteeseen eli Euroopan kulttuuriperinnön tuomiseen laajasti saataville Internetin välityksellä. Komissio seuraa kehitystä tarkasti yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa ja selvittää osa-alueet, joilla tarvitaan vielä lisätoimia.